

Rus Filatelistisinde
Osmanlı Devleti ile Savaşlar
Aralık 2019

Murat ÇELEBİ

Osmanlı - Rus İlişkileri ve Rus Filatelistinde Osmanlı İle Savaşlar

1. Giriş

Pullar ülkelerin ekonomik, siyasi, tarihi, sosyal, toplumsal olaylara bakış açılarını, o ülke için önemini yansıtmakta, yaşanan olaylara ışık tutmaktadır. Savaşlar özellikle kazanılan savaşlar, yeni nesillere yapılan fedakarlıkları göstermek, ulusal gururu yansıtmak, bazen de propaganda amaçlı olarak sıklıkla pulların üzerine basılmaktadır. Bu makalede, Rus filatesinde yer alan pulları inceleyerek Türk-Rus tarihini ve iki imparatorluk arasında yaşanan savaşları, özellikle Rusların bu savaşlara atfettikleri önemi bastıkları pullar vasıtasıyla değerlendireceğiz.

2. Osmanlı Rus İlişkilerine Genel Bakış

Osmanlı-Rus savaşları 16. ve 20. yüzyıllar arasında Rus İmparatorluğu ile Osmanlı İmparatorluğu arasında gerçekleşen, Avrupa tarihindeki en uzun askeri çatışmalardan birisidir. Aynı coğrafyada yaşadıkları 500 yıllık süre içerisinde, Osmanlı-Rus ilişkileri barış ve işbirliğinden ziyade sürekli bir savaş durumuyla geçmiş, sadece 1799 ve 1833'te Fransa İmparatoru Napolyon Bonapart ve Mısırda Kavalalı Mehmet Ali Paşa tehlikesi yüzünden sadece iki defa iki devlet ittifak yapmıştır. İslam Medeniyetinin bayraktarlığını yapan Osmanlıya karşı Ortodoksların liderliğini üstlenen Çarlık Rusyası arasında uyumun ve işbirliğinin egemen olduğu dönemler nispeten sınırlı kalmıştır.

18. yüzyıldan başlayarak gerileme, sonrasındaki dağılma ve yıkılma dönemlerinde Osmanlı İmparatorluğu topraklarını kaybederek küçülürken, Çarlık Rusyası genişlemesinin büyük bölümünü Osmanlı İmparatorluğu ve Türk soyundan gelen insanların yaşadığı diğer bölgelere doğru kaydetmiştir. Osmanlıların ve Rus Devletinin tarihi gelişim süreci de bazı yönlerden birbirlerine benzemektedir. Osmanlılar Batı'daki Hristiyan halklara karşı savaşırken, Ruslar da Doğu'daki Müslüman halklara karşı bir yayılım politikası izlemiştir. İki devlet de dini kimliğini, olabildiğince fazla kullanmaya çalışmıştır. Osmanlılar özellikle halifelğin kendilerine geçmesiyle, Müslümanlığın savunucusu ve İslam'ın dünyada tek lideri konumuna gelmiştir. Diğer yandan, Bizans'ın etkisiyle 10. Yüzyılda Ortodoks Mezhebinin benimseyen Ruslar, 1453 yılında İstanbul'un fethinden sonra kendilerini Bizans'ın halefi olarak ilan ederek, III. Roma olma ülküsünü açıkça ortaya koymuşlardır.

Bu amaç çerçevesinde 1472 yılında III. Ivan Bizans'ın son Prensesi olan Sophia ile evlenmiş ve Petro döneminde de Bizans'ın sembolü olan çift başlı kartal Rus Çarlığının sembolü haline getirilmiştir.

16. yüzyıla kadar gerek kaynaklarının sınırlı olması gerekse etrafını saran güçlü devletler nedeniyle Rusya nispeten zayıf bir devlet olarak kalmıştır. Buna karşın Osmanlı Devleti ise sınırlarını neredeyse büyük bir hızla genişletmiş, o döneminin en güçlü devletlerinden birisi olmuştur.

16. yüzyılın sonlarında, 1682’de Çar unvanını kazanan Petro’nun Rusya’yı, Avrupa ülkeleri seviyesine ulaştırmak için “Aydınlanma Dönemi” adı altında yaptığı sosyal, kültürel, askeri ve bilimsel alanlardaki reformlar Rusya’nın önemli bir güç haline dönüşmesini ve Osmanlı İmparatorluğu’nun en güçlü hasımlarından biri olmasını sağlamıştır.

Kuzey sınırlarında soğuk iklim şartları ve o dönem için geçilmesi mümkün olmayan Kuzey Buz Denizine sıkışan Rusya’nın Baltık Denizi ve Karadeniz’e ulaşmak için alternatif bir yol bulması ve bunu başarmak için, İsveç’i, Osmanlı İmparatorluğu’nu ve Polonya’yı yenmesi gerekiyordu. I. Petro, devletin gelişmesi, dünya hakimiyetini ele geçirmesi için sıcak denizlere açılmanın ve ticaretini geliştirmenin birinci derecede önemli olduğunu anlamış, bunu gerçekleştirebilmek için de Karadeniz ve boğazların mutlak hakimi olan Osmanlı Devleti’nin yıkılması gerektiğine inanmıştır. Ondan sonra gelen halefleri de Osmanlı’nın yıkılması politikasını aynen sürdürmüşlerdir

Petro’dan başlayarak, Rusya Osmanlı Devleti ile ilgili olarak amacını öncelikle Karadeniz’i ele geçirmek ve boğazları kontrol altına almak, sonrasında Akdeniz’e inmek olarak şekillendirmiş ve yüzyıllar boyunca takip ettiği ve kısmen başardığı, hatta 1917 Ekim Devrimi olmasa tamamıyla gerçekleştireceği bu politika Rusya ile Osmanlılar arasında yüzlerce yıl sürecek şiddetli bir mücadelenin nedeni olmuştur. Rusya uzun vadeli bir hedefe dönüşen bu stratejisini gerçekleştirmek için, Osmanlı toprakları ve tebaası içinde bulunan tüm Ortodoks Hristiyanların korumak, Balkanlardaki Slavları Türk hegemonyasından kurtarmak savını araç olarak kullanmıştır.

Yapılan ilk savaşlar Osmanlıların üstünlüğü ile sonuçlanmasına rağmen 18. yüzyılın ikinci yarısından sonra Ruslar üstünlüğü ele geçirmiş, devlet ve ordu düzeninde yaşanan sorunlar nedeniyle Osmanlılar arka arkaya savaşları kaybetmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti kaybedilen her savaşta yitirilen toprakları geri almak ve kaybedilen saygınlığı ve azamet duygusunu kazanmak için yeniden savaşmıştır. 19. yüzyılda giderek sertleşerek ve sıklaşarak devam eden çatışmalar Osmanlı için çöküşün başlangıcı olmuştur.

Rusya 19. yüzyılda, Osmanlının kontrolünde olan Doğu Avrupa ve Balkanlarda milliyetçiliğin yaygınlaştırılmasında, Yunanistan’dan Sırbistan’a ve Bulgaristan’a kadar pek çok ayaklanma ve sonrasında gelen bağımsızlık hareketlerinde etkin rol oynamıştır. Bu, rol Rusya’yı Avusturya-Macaristan imparatorluğu ile jeopolitik bir rekabete sokan, nihayetinde I. Dünya Savaşı’nın içine çekecek gerilimlere yol açan bir rol olmuştur.

18. yüzyılın sonlarında Rus-Türk Savaşı, 1877-1878 Savaşı ve sonrasında I. Dünya Savaşı’ndan önceki Balkan savaşları dahil olmak üzere alevlenen savaşlar, Doğu Avrupa’nın gelecekteki ulus devletlerinin sınırlarını şekillendirdi. Aynı zamanda, Osmanlı, Avusturya Macaristan İmparatorluğu gibi kozmopolit yapıya sahip imparatorlukların yıkılmasına neden oldu. Rus İmparatorluğu da kışkırttığı, fitilini ateşlediği bu akımdan farklı bir yönde etkilenecek 1. Dünya Savaşı esnasında, 1917 yılında Romanov Hanedanlığı ile birlikte yok oldu, ülkede yaşanan kanlı iç savaştan sonra Sovyetler Birliği kuruldu.

3. Osmanlı Devleti ve Rus İmparatorluğu Arasında Yapılan Savaşlar

16. yüzyıl - 20. yüzyıl arasında Osmanlı Devleti ile Rus İmparatorluğu on altı kez savaşmış, bu savaşların 4'ünde Osmanlılar galip gelirken 11 tanesi Rusların üstünlüğüyle sonuçlanmıştır. Bu savaşlar şunlardır:

- 1568-1570 Astrahan Seferi (Rus Zaferi)
- 1571 Osmanlı-Rus Savaşı (Rus Zaferi)
- 1572 Molodi Savaşı (Rus Zaferi)
- 1676-1681 Osmanlı-Rus Savaşı (Osmanlı Zaferi)
- 1686-1700 Osmanlı-Rus Savaşı (Rus Zaferi)
- 1700-1721 Büyük Kuzey Savaşı (Rus ve İttifak Zaferi)
- 1710-1711 Osmanlı-Rus Savaşı (Osmanlı Zaferi)
- 1735-1739 Osmanlı-Rus-Avusturya Savaşı (Osmanlı Zaferi)
- 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı (Rus Zaferi)- 1774'teki Küçük Kaynarca Antlaşması ile İstanbul'da oluşturulan konsolosluk postanesi ile Osmanlı İmparatorluğu ile Rus İmparatorluğu arasında düzenli bir posta servisi oluşturulmuştur.
- 1787-1792 Osmanlı-Rus Savaşı (Rus Zaferi)
- 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı (Rus Zaferi)
- 1827 Navarin Deniz Muharebesi (Rus ve İttifak Zaferi)
- 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı (Rus Zaferi)
- 1853-1856 Osmanlı-Rus Savaşı (Osmanlı ve Müttefikler Zaferi)
- 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (Rus Zaferi)
- 1914-1917 Osmanlı-Rus Savaşı (Rusya 1917 Ekim Devrimi sonrasında savaştan çekildi, Osmanlı Devleti ise 1. Dünya Savaşından yenik çıktı.)

Osmanlı Devleti ve Rus İmparatorluğu ortalama olarak on sekiz yılda bir savaşmış ve neredeyse 57 yılı iki imparatorluk arasında savaşmakla geçmiştir. Diğer yandan, Osmanlı donanması, tarihte yaptığı dört büyük felaketli muharebeden üçünü Ruslarla yapmıştır:

- 1) İnebahtı (1571) Birleşik Hristiyan filosu
- 2) Çeşme (1770) Ruslarla birlikte İngiliz donanması;
- 3) Navarin (1827) Ruslarla birlikte İngiliz ve Fransız donanmaları;
- 4) Sinop (1853) Ruslarla;

4. Rus Filatelisinde Osmanlı İle Savaşlar

4.1. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Dönemi

1941 İzmail Kuşatmasının 150. Yıl Dönümü

1891 yılında askeri savaş dehası olarak kabul edilen Rus Genarali Alexandr Vasilyeviç Suvarov tarafından o dönem zapt edilmesi mümkün olmadığı düşünülen Osmanlı İmparatorluğu kontrolündeki İzmail (Ukrayna Odessa'ya bağlı Tuna Nehri kenarında bir kasaba) Kalesinin alınması anısına 1941 yılında çıkarılan pullardır. Suvarov için 1956 yılında çıkarılan diğer bir seri Ruslar açısından Osmanlılara karşı kazanılan zafere ve komutanları Suvarov'a atfedilen önemi göstermektedir. İzmail Kuşatması Osmanlıların 1774 yılında imzalamış oldukları Küçük Kaynarca Antlaşmasıyla kaybettikleri toprakları özellikle de Kırım'ı Ruslardan geri almak amacıyla başlattıkları 1787-1792 savaşı döneminde yaşanmış olup Suvarov'un İzmail'de kazandığı zafer, Rus-Türk Savaşı dönüm noktası olmuştur. Osmanlı için trajik bir şekilde sonuçlanan toplamda 26.000 kayıp verilen İzmail Kuşatması ve 1792 yılına kadar yaşanan çatışmalar sonucunda, Rusya Kırım'a tamamen hakim olmuş ve ele geçirilen Odesa büyük bir liman ve sanayi şehri haline gelip Rus donanmasının Karadeniz'deki gücünün iyice artmasını sağlamıştır.

1956 Mareşal Aleksandr Suvarov'un 225. Doğum Yıl Dönümü

Rus İmparatorluğu için kazanılan zafer o kadar önemlidir ki zafere anısına o dönem bestelenen "Grom pobedy, razdavaysya!" (Zaferin Sesi Yeri Göğü İnletsin!) marşı 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başlarına kadar Rus milli marşı olarak kullanılmış olup kuşatma günü olan 24 Aralık bugün Rusya'da Askeri Şeref Günü olarak anılmaktadır.

Diğer yandan, Suvarov savaş döneminde İmparatoriçe II. Katherine adına, Kırım'dan göç ettirilen Ermeni göçmenlerin yeniden yerleştirilmesini organize ederek, bugünkü Nahçıvan şehrinin kurulması ve Ermenilerin buraya yerleşmelerine izin vermiştir.

1944 “Kazakların’ Sultan IV. Mehmet’e Cevabı,” Ressam I. E. Repin’in 100. Doğum Yıl Dönümü (1844-1930)

Ukrayna kökenli Rus ressam ve heykeltıraş İlya Repin’in 100. Doğum yılı nedeniyle 1944 yılında çıkarılan pulda, İlya Repin tarafından yapılan Zaporoya Kazaklarının Sultan IV. Mehmet’e Cevabı tablosu kullanılmıştır. Repin’in tablosu, 1676 Zuravno (İzvança) Antlaşması’na göre Türk egemenliğine geçmesi gereken Zaporoyalıların kafa tutmasını yansıtır. Resimde Kazakların adi küfürler bulmak için birbiriyle yarışmaktan duyduğu zevk ve eğlenceyi sergilemektedir. IV. Mehmet topluluğa yazdığı mektupta kendisini methettikten sonra, Osmanlı Padişahının “Hristiyanların da koruyucusu” olduğunu iddia ederek, topluluğun kendisine başkaldırmayıp Osmanlıya boyun eğmesini emreder. Zaporoya Kazaklarının cevaben yazdıkları mektupta bu emri sıra dışı bir şekilde cevaplayarak, hakaret ve küfür dolu bir mektup yazdıkları iddia edilir. Kazak tarihine ve kültürüne hayranlığı olan Repin bu hikayeyi üzerinde yaklaşık on yıl çalışarak resme yansıtmıştır. Ancak genel görüş, söz konusu mektubun, Osmanlı arşivlerinde yer almadığı gibi, gerçekte (eğer yazıldıysa da) Padişaha hiç bir zaman gönderilmediği yönündedir. Mektup, Rus ve Kazakların milliyetçilik duygularını harekete geçirdiği için, bu topluluklar arasında çok beğenilmiş ve son derece popüler olmuştur. Hatta Stalin’in de bu cevabi mektubu çok sevdiği ve odasında tablonun bir kopyasının mevcut olduğu söylenmektedir. Yaygın kanı, mektubun bir tarihi belge olmayıp bir metin olarak Zaporoya Kazaklarının, Polonya ve Osmanlı Devletine karşı verdiği mücadelelerinde milliyetçi duruşlarını teşvik ettiği yönündedir

37

1956 İlya Replin’in 25. Ölüm Yıl Dönümü 1969 İlya Replin’in 125. Doğum Yıl Dönümü

İlya Replin’in doğum ve ölüm yıl dönemlerinde 1956 ve 1969 yıllarında çıkarılan serilerde Zaporoya Kazaklarına ilişkin tablosu kullanılmıştır.

1945 Mikhail İllarionoviç Kutuzov'un Doğumunun 200. Yıl Dönümü

1745 yılında Sen Petersburg'ta doğan Mikhail İllarionovic Kutuzov Rus Ordusunun önde gelen generallerinden olup, 1770 ile 1774, 1787-1792, 1806-1810 Osmanlı Rus Savaşlarında Osmanlılara karşı savaşarak Rus İmparatorluğu adına önemli başarılar kazanmış, daha sonra İstanbul (Konstantinapol)'da elçilik yapmıştır. Osmanlı İmparatorluğu ordularına karşı başarısı ve 1812 yılında Borodino Savaşında Napolyon yenmesi nedeniyle SSCB ve Rusya tarafından adına birkaç kez pul basılmıştır.

1949 Rus Deniz Komutanı Stepan O. Makarov'un Doğumunun 100. Yılı (1849-1904)

1877-78 Osmanlı Rus Savaşı sırasında Velikiy Knyaz Konstantin Gemisinin kaptanı ve daha sonra donanma komutanı olan Makarov geliştirdiği zırh delici torpido mermileri ile Karadeniz'de sayıca daha üstün olan Osmanlı Donanmasının mağlup edilmesini sağlamıştır.

1952 P.S. Nakhimov'un Doğumunun 150. Yıl Dönümü

Rus Donanma Komutanı Pavel Stepanovich Nakhimov, Teğmen olarak katıldığı Osmanlı Donanmasının bozguna uğradığı 1827'deki Navarino Deniz Savaşında kendini gösterdi. Donanma Komutanlığını üstlendiği dönemde, 1853-1856 yılları arasında Kırım Savaşında Rusların yenilgisine rağmen önemli başarılar sergiledi, yaptığı hamle ile Kasım 1853'te Sinop Baskını ile Osmanlı Donanmasını yok etti.

1954 Kırım Savaşı Sivastopol Savunması

Haziran 1855 yılında Kırım Savaşı esnasında Osmanlı, İngiliz, Fransız ve İtalyan (Piyemonte) kuvvetlerinden oluşan birleşik ordu tarafından kuşatılan Sivastopol (Akyar) kenti ve çevresinde cereyan eden çatışmalar ve Rusların yaptıkları savunma adına çıkarılmış pullardır. 345 gün süren Sivastopol kuşatması savaşın sonucunu belirlemiştir. Kırım Savaşı sonucunda Ruslar mağlup olmalarına rağmen, bunu kendileri açısından tarihlerinde övünülecek büyük bir tarihi olay olarak kabul etmektedirler. Bu çevrede, "40 kopek değeri olan pul, limanda batırılmış gemiler için yapılan anıtını tasvir etmektedir. 60

kopeklik pulda, yaklaşık 1 yıl süren kuşatmada kahramanlık gösteren beş asker, 1 rublelik yüksek değerli pulda ise şehrin savunmasını yöneten Amiral PS Nakhimov yer almaktadır.

1974 Ayvazovski Denizcilik Tabloları ve Çeşme Savaşı

Çeşme Deniz Muharebesi, 5-7 Temmuz 1770 tarihleri arasında Rus donanması ve Osmanlı Donanması arasında Çeşme Körfezi açıklarında yapılmıştır. 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı'nın bir parçası olan bu çatışmanın sonucunda Çeşme Limanına çekilen Osmanlı Donanması, Ruslar tarafından gafil avlanıp yakılarak tamamen yok edilmiştir. İnebahtı Savaşı'ndan (1571) bu yana Osmanlıların uğradığı en büyük deniz savaşı yenilgisi olup bu savaş Rusların belirli bir süre Ege Denizi'ni kontrol etmesine, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki azınlık gruplarının, özellikle Balkan yarımadasındaki Ortodoks Hristiyan uluslarının isyanlarını da hızlanmasına etken olmuştur. Bu çerçevede, Çeşme Savaşı Yunanistan'ın bağımsızlık savaşına girişmesinde önemli adımlardan birisidir. Rus Çariçesi Katerina, zaferi anmak için dört yapıt hazırlamıştır: St Petersburg'daki Çeşme Sarayı ve Çeşme Sarayı içinde Aziz John Kilisesi (1774-77), Gatchina'da Çeşme Dikilitaşı (1775) ve Tsarskoye Selo'da Çeşme Sütunu. Temmuz 2012'de, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin Çeşme Savaşı ile ilgili olarak askeri zafer günleri ile ilgili kanunda değişiklik yaparak Rus filosunun Türk filosuna karşı zafer kazandığı 7 Temmuz gününü "askeri zafer ve Rusya'nın unutulmaz tarihleri günleri" arasına eklemiştir.

1987 Rus Deniz Komutanları

Sovyet Posta İdaresi tarafından Osmanlı İmparatorluğu'na karşı denizlerde savaşmış beş meşhur Rus Deniz Komutanını anmak için çıkarılmıştır. Pulların arka planında Osmanlılarla yapılan deniz savaşlarının tasvirleri mevcuttur.

4 Kopeklik 1. pulda 23 Temmuz 1770 tarihli "Hioss Geçişi Savaşı" üzerinde Grigori Andreeviç Spiridonov portresi,

5 Kopeklik 2. pulda Korfu savaşı üzerinde Fedor Fedorovich Ushakov'un portresi

10 Kopeklik 3. pulda 1807 tarihli Afon savaşı üzerinde Dmitry Nikolaevich Sinyavin'in portresi

10 Kopeklik 4. pulda "Navarin savaşı" arka planı üzerinde

Mikhail Petrovich Lazarev portresi

30 Kopeklik 5. pulda 8 Kasım 1853 Sinop Savaşı arka planı üzerinde Pavel Stepanovich Nakhimov'un portresi ve son pulda da 1712 – 1918 yılları arasında kullanılan Rus Deniz Sancağı resmedilmiştir.

1987 Rus Deniz Komutanları

Rusya 1989 yılında Rus tarihi içerisinde kahramanlık göstermiş deniz komutanlarını anmak için ikinci bir blok daha çıkarmıştır. Bu blokta yer alan:

5 Kopeklik 1. puldaki Vladimir Kornilov,

10 Kopeklik 2. puldaki Vladimir Ivanovich Istomin, Portresi, 1809 1855.

20 Kopeklik 4. puldaki Rigory Ivanovich Butakov

30 Kopeklik 5. puldaki Andrei Alexandrovich Popov ve 35 Kopeklik 6. puldaki Stepan Osipovich Makarov Sinop Baskını ve Kırım

Savaşı esnasında Osmanlılara karşı mücadele etmiş komutanlardır.

4.2. Rusya Federasyonu Dönemi

Sovyetler Birliğinin 1991 yılı sonunda dağılmasıyla başlayan Rusya Federasyonu döneminde Osmanlı ile yapılan savaşları konu alan daha fazla sayıda pulun çıkartıldığı gözlenmektedir. Bunların bir bölümü SSCB döneminde olduğu gibi zafer kazanan komutanları anmak için çıkarıldığı gibi, yapılan savaşların yıl dönümlerinde için de pul basılmıştır.

1995 Rusya Donanmasının 300. Yıl Dönümü

Tarihsel süreçte Rusya Donanmasının kazandığı deniz savaşlarını anmak amacıyla çıkarılan ve 4 puldan oluşan serinin bir pulu da Çeşme Savaşı ile ilgilidir. Rus Donanmasının Ege'ye kısa bir süre için hakim olduğu ve Akdeniz'e inme şansı yakaladığı Temmuz 1770 tarihinde gerçekleşen Çeşme Savaşı ile ilgili daha önce detaylı bilgi verilmiştir.

1995 M.I. Kutuzov'un Doğumunun 250. Yılı

18. yüzyılda Osmanlı-Rus savaşlarını yöneten ve İzmail saldırısı sırasında ün kazanan Mikhail Illarionovic Kutuzov ile ilgili olarak doğumunun 200 yılı anısına 1945 yılında çıkarılan pul açıklanırken ayrıntılı bilgi verilmiştir.

1995 Rusya Donanmasının 300. Yıl Dönümü

Rusya'nın elde ettiği deniz zaferlerinde yer alan gemileri konu alan ve 5 pul olarak basılan seride Osmanlılarla alakalı pullardan birisi 1770 yılında Çeşme Savaşında yer alan Amiral Gemisi St Eustache'dir. Daha sonraları kaptan-ı deryalık ve sadrazamlık yapacak olan Cezayirli Gazi Hasan Paşa'nın kalyonuyla Rus Amirali Spiridov'un gemisi Eustache çarpışıp yanarak batmıştır.

1999 Akdeniz Seferinin 200. Yıl Dönümü

Rus İmparatorluğunun Osmanlı İmparatorluğu ile işbirliği yaptığı nadir savaşlardan birinin anısına çıkarılmış bloktur. Amiral Fyodor Ushakov liderliğindeki Rus Filosunun Akdeniz Seferi Türk Donanması ile işbirliği içinde, 1798-1800 tarihleri arasında, Rusya, Osmanlı Devleti, İngiltere, Avusturya'dan oluşan ülkeler koalisyonunun Napolyon Fransa'sına karşı savaşa giriştiğinde gerçekleşmiştir. Filo, Balkan Yarımadası'ndaki İyon Adaları, Korfu Adası ve Güney İtalya'nın Fransız birliklerinden kurtarması içi savaşıdır. Blok koalisyon birliklerinin Korfu kalesini kuşatmasını (1799) tasvir etmektedir.

2002 P.S. Nakhimov'un Doğumunun 150. Yıl Dönümü

SSCB döneminde 1952 yılında doğumunun 150. münasebeti adına pul basılan Rus Donanma Komutanı Pavel Stepanovich Nakhimov için, 50 yıl sonra bu kez Rusya Federasyonu döneminde de 200. doğum yılı için tekrar anma pulu basılmıştır. Nakimov hakkında detaylı bilgi için 1952 yılında basılan pulla ilgili açıklamalara bakınız.

2003 Sinop Baskını (1853)

Osmanlı deniz filosunun Kırım Savaşı öncesinde yakılarak yok edilmesinin 150. yılı anısına çıkarılmıştır. İngiltere ve Fransa'nın çıkarlarına aykırı biçimde yayılmacı bir politika İzleyen Rusya'ya savaş açmak amacıyla İngiltere'nin girişimleriyle tecrübesiz denizcilerden oluşan zayıf bir Osmanlı filosu Karadenize çıkmış Sinop'ta konuşlanmıştır.

Bu esnada, İngiliz ve Fransız gemileri de Beykoz önlerine demir atmıştı. Filo Sinop Limanında iken, 30 Kasım 1853 cuma günü

Rus donanması bir baskın harekatiyle, Sinop Limanını ve Osmanlı gemilerini topa tutmuş, 2700 Osmanlı asker şehit olmuş, filo komutanı Osman Paşa ve 150 asker de esir düşmüştür. Rus Amiral Pavel Stepanovich Nakhimov çok acımasızca davranarak denizdeki yaralıları bile öldürtmüştür. Sinop Baskını yelkenli ahşap gemilerin son kez kullanıldığı ve güllenin yerini patlayıcı silahların aldığı ilk deniz savaşı olarak harp tarihine geçmiştir. Bu olay sonucunda, 27 Mart 1854'te İngiltere ve Fransa Rusya'ya savaş ilan etmiştir. Osmanlı filosu, Rusya'ya savaş açmak için adeta yem olarak kullanılmıştır. Osmanlı Devleti Kırım Savaşında diğer ülkelerle birlikte galip gelmesine rağmen, Osmanlı'nın 1845 yılında Kırım Savaşı sırasında başlayan dış borcu zamanla giderek artmış, borçlar 1881 yılında devletin bir anlamda iflası anlamına gelen Düyun-u Umumiye İdaresinin kurulmasına yol açmış ve Osmanlı Devleti ekonomik bağımsızlığını kaybetmiştir.

2004 İmparatoriçe II. Katerina'nın Doğumunun 275. Yıl Dönümü

1762-1796 yılları arasında 34 yıl Rusya'yı yöneten Çariçe II. Katerina'nın Rusya'nın bilim, teknoloji ve askeri alanda gelişmesine büyük katkıları olmuştur. Bu çerçevede, 2004 yılında doğumunun 275. yılı nedeniyle 1994 yılında çıkarılan 4 pulluk seride 3 pul Çariçenin bilim, teknoloji, sanat, eğitim alanındaki reformlarını yansıtırken, yukarıda yer alan 4. ve son pul Katerina döneminde Osmanlı ile yapılan (1768-1774 ve 1787-1791) iki uzun ve kanlı savaş ile Kırım

ve Odessa'yı ilhak etmesi ve Karadenize hakim olmasını tasvir etmektedir. 18. yüzyıl Rusyası'na damgasını vurmuş bir Çariçe olan Katerina Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili "Hasta Adam" terimini dünya siyasi terminolojisine kazandıran kişidir. 1711 Prut Savaşı sırasında Baltacı Mehmet Paşa ile yapılan antlaşma esnasında magazinsel boyutu ile ön plana çıkarılan Çariçe I. Katerina ile karıştırılmamalıdır.

2005 Rus Devlet Tarihi, İmparator Alexander

Kırım Savaşı'ndan sonra intihar eden babası Çar Birinci Nicolay'ın yerine tahta çıkan ve 1855-1881 yılları arasında hüküm süren Rus İmparatoru II. Alexander Nikolayeviç için de aynı İmparatoriçe II. Katerina gibi, yaptığı reformları ve askeri başarılarına anlatan 4 pul çıkarılmıştır. Bu seriden yanda görülen 4. pul II. Alexander'ı 17 Nisan'da 1877'de, 93 Savaşı esnasında Plevne'de Osmanlı'ya karşı ordusunu komuta ederken göstermektedir.

Rumi takvime göre 1293 yılına denk geldiğinden Osmanlı tarihinde 93 Harbi olarak bilinen savaşta, hem Osmanlı Devleti'nin batı sınırındaki Tuna (Balkan) Cephesi'nde, hem de doğu sınırındaki Kafkas Cephesi'nde savaşmıştır. Savaşa hazırlıksız yakalanan Osmanlı Devleti, Gazi Osman Paşanın Plevne'deki 145 günlük kahramanca savunmasına rağmen çok ağır bir yenilgi almıştır. 93 Savaşı, Rusya'nın uzun zamandır politika olarak benimsediği bağımsız bir Bulgar devletin 1396'dan bu yana ilk kez ortaya çıkmasını sağlamıştır. Berlin Antlaşması ile Osmanlı Devleti, çok fazla toprak kaybetmiş, Balkanlardaki nüfuzunu büyük ölçüde yitirmiştir. Balkanlar'da ve Kafkasya'da sayıları 1 milyonu aşkın Osmanlı vatandaşı mülteci konumuna düşmüş, savaş süresince ve savaştan sonra Anadolu'ya dev göç dalgaları yaşanmıştır. Rusya'daki sosyal reformları ve Bulgaristan'ın bağımsızlığındaki rolü nedeniyle Alexander II, Bulgaristan'da "Rusların ve Bulgarların "Kurtarıcı Çarı" olarak tanınmıştır. II. Alexander'a ait bir anıt 1907 yılında Sofya'da Parlamento binasının karşısındaki "Ulusal Meclis" meydanında dikilmiş, anıt, 2012 yılında tamamen yeniden yapılmıştır.

2009 Sivasstapol Savunması Kahramanı Vladimir Istomin'in 2000. Doğum Yıl Dönümü,

Osmanlı Devleti ile 1828-1829'da yapılan Navarino Deniz Savaşına katılan Vladimir Ivanovich Istomin'in Kırım Savaşında, Sivastopol Savunması esnasında gösterdiği kahramanlık nedeniyle Rusya Federasyonu tarafından anısına pul basılmıştır. Pulun arka planında 1853'teki Sinop Baskınında komuta ettiği Paris Gemisinin sancağı ile Sivastopol muhaberesi tasvir edilmiştir.

2013- 1877-1878 Rus-Rus Savaşının Sonunun 135. Yıldönümü

Rusya'nın önce Edirne sonra Yeşilköyü ele geçirip İstanbul'un kapılarına dayandığı 1877-88 Osmanlı Rus Savaşının 135. Yıl dönümünde çıkarılan blokta Rus Ordusunun Komutanı 34 yaşındaki Mihail Skobelev savaş alanında tasvir edilmiştir. Savaş sonunda bağımsızlığını kazanan Bulgaristan'da çok sevilen hatta bir çok köye adı verilen Skobelev'in bloğu Bulgaristan ile birlikte ortak pul olarak çıkarılmış olup, dantelsiz bloğu da mevcuttur.

2014 Birinci Dünya Savaşı Tarihi, Erzurum Harekatı

Rusların 1. Dünya Savaşı esnasında savaştıkları cep-heleri gösteren ve 4 puldan oluşan serinin 1 pulu da Kafkas Cephesinde Erzurum'da Osmanlı Ordusu ile yapılan savaşı konu etmektedir. Erzurum, 1828-1829, 1877-1878 ve 1916-1918'de olmak üzere üç defa Rus istilâsına uğramıştır.

Aralık 1914-Ocak 1915 arasında soğuk kış şartları nedeniyle bir çok askerimizin kaybına neden olan Sarıkamış hezimet, Rusların Erzurum'u işgalinin yolunu

açmıştır. Kafkasya Cephesi Doğu Anadolu Bölgesi'nde, bu bölge için tarihi emelleri olan Rusya'ya karşı önemli muharebelerin verildiği bir cephedir. Rus Kafkas Ordusu, I. Dünya Savaşı'nın başlangıcından itibaren Kafkas Cephesi'nde, özellikle Erzurum'a yönelik son derece ciddi taarruzlarda bulunmuş ve bunun sonucunda önemli muharebeler meydana gelmiştir. Özellikle Erzurum'un doğu, kuzey ve kuzey doğusunda meydana gelen bu savaşlarda Osmanlı 3. Ordusu, güçlü Rus taarruzlarına karşı önemli ve başarılı mücadeleler vermiştir. Sonuçta 1916 yılı başında iyice zayıflamış olan 3. Ordu, güçlü Rus taarruzlarına karşı koyamayarak karargâhı olan Erzurum'u boşaltmak zorunda kalmıştır. Bunun üzerine 16 Şubat 1916'da Erzurum Rus işgaline düşmüştür. 1917'de Rusya'da yaşanan Ekim Devrimi nedeniyle Rusya ile Osmanlı arasında 18 Aralık 1917'de Erzincan Antlaşması yapılmış ve Ruslar Erzurum başta olmak üzere işgal ettikleri yerleri boşaltmışlardır.

2016 Birinci Dünya Savaşı Tarihi, Harp Teçhizatı (İmperatritsa Ekaterina Velikaya Gemisi 1915)

Osmanlı İmparatorluğu'nun fiilen 1. Dünya Savaşı'na girmesine sebep olan Yavuz Zırhlısının (Türk Bayrağı çekerek Karadenize açılan Alman Goben Zırhlısı) Karadeniz'de 4 Temmuz 1914'te Rus liman şehirlerini bombaladıktan sonra çatışmaya girdiği gemidir. Yavuz ve Midilli gemilerinin Ruslara karşı giriştikleri bu hareket ve oldu bitti Osmanlı İmparatorluğu'nun Almanya'nın yanında savaşa girmesine yol açmıştır.

2016 yılında Rusya 1. Dünya Savaşı tarihi çerçevesinde çıkardığı harp teçhizatına ilişkin 4 pulluk seri içerisinde Imperatritsa Ekaterina Velikaya (Büyük İmparatoriçe Catherine) gemisinin de pulunu basmıştır. 1915'te inşası tamamlanan Imperatritsa Ekaterina Velikaya Yavuz ile girdiği çatışmada küçük hasarlar almış, Ekim Devrimi'nin ardından adı Svobodnaya Rossiya (Özgür Rusya) olarak değiştirilmiştir. Brest-Litovsk Antlaşmasının hükümleri çerçevesinde, Almanlar ingeminin Almanya'ya teslim edilmesini istemesi üzerine 19 Haziran 1918'de Novorossiysk Limanında Ruslar tarafından batırılmıştır.

2018 Bulgaristan'ın Bağımsızlığını Kazanması- nın 140. Yıl Dönümü

Rusya 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı için 2013 yılında çıkardığı bloğun yanı sıra 2018 yılında da, yine Bulgaristan'la ortak pul olarak Savaşın 140. Yılı anısına blok basmıştır. Blok Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazanması ve Rusların savaşı kazanmasında etkin rol oynayan 3 Rus komutanı tasvir etmektedir.

1. pulda yer alan Nikolai Grigoryeviç Stoletov (1831-1912), 1877-1878'de Rus Türk Savaşı sırasında Bulgar milislerinin eğitim ve savaş operasyonlarını ve savaşın kazanılmasında kritik öneme sahip olan Şipka Geçidinin savunmasını yönetmiştir.

Rus Generali Losif Vladimirovich Gurko (1828-1901), Bulgaristan'da Osmanlılara Tarnovo, Kazanlak, Stara Zagora ve Kalofer'de başarı kazanmış ve 1878 Ocak ayında Sofya'yı işgal ederek savaşın sonucunu belirlenmesini sağlamıştır.

Son pulda yer alan Rus Generali Eduard İvanoviç Tottleben (1818-1884) 1877'de Plevne'nin kuşatmasıyla ilgili tahkimatı yürütmüş ve Plevne'nin düşmesinde büyük katkıları olmuştur.

Bloğun üst kısmında ayrıca Plevne Kuşatması tasvir edilmiştir.

5. Sonuç

Kurulduğu dönemden bu yana Osmanlı İmparatorluğu topraklarını ele geçirme ya da bu topraklarda kendine yakın devletler kurarak Akdeniz'e inme politikası izleyen Rusya, bu politika çerçevesinde Osmanlı ile on altı kez savaşmış ve kısmen hedefine ulaşmıştır. 1. Dünya Savaşı esnasında amacına neredeyse ulaşmak üzereyken yaşadığı iç karışıklıklar savaştan çekilmesine sebep olmuştur. Rusya İmparatorluğu'nun savaştan çekilmiş olmasının, her ne kadar Doğu da Ermenilerle savaşmak zorunda kalsa da, ordusunu ve kaynaklarını Batı cephesine ve Anadolu'nun diğer bölgelerine yönlendiren Anadolu Hükümetinin bağımsızlık mücadelesine katkısı şüphesizdir.

Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra iki ülke dostane fakat mesafeli ilişkiler yürütmüştür. 2. Dünya Savaşı'ndan galip çıkan Rusya, Stalin döneminde güçlü ordusuyla Boğazlar üzerinde açık talepleri ile Türkiye üzerinde tekrar tehdit oluşturmuş ancak, Türkiye 2 kutuplu dünya düzeninde NATO üyeliği sayesinde bu tehdidi bertaraf etmiş, Stalin sonrasında ilişkiler tekrar normal seyrine oturmuştur.

Bilindiği üzere, bir ülkenin posta pullarının içerdiği konular, aynı zamanda o ülkenin, tarihi, kültürel, sosyolojik, ekonomik ve politik anlamda resmi mesajını da yansıtmaktadır. Yukarıda yapılan açıklamalarda, Rusya'nın da yüzyıllardır çatıştığı komşusu ile savaşlarını ülke pullarına yoğun bir şekilde yansıttığını gözlemliyoruz. Osmanlı ve Türklerle ilgili benim tespit ettiğim 24 seri puldan 11'i yaklaşık 70 yıllık SSCB, 13'ü ise 28 yıllık Rusya Federasyonu döneminde basılmıştır. Özellikle SSCB dağıldıktan sonra Rusya Federasyonu, Türklerle yaptıkları savaşları ve bu savaşlarda yer alan komutanları düzenli olarak

anmakta, yenildikleri, donanmalarının tamamını yitirdikleri Kırım Savaşı'nı bile zafere dönüştürüp nesilden nesile aktarmakta ve pullar vasıtasıyla tarih bilincini oluşturarak, geçmişe ait bilgilerin, ulusal değerlerin günümüzle bağlantısının kurulmasını sağlamaktadır. Nihai olarak, Kiril Alfabesi nedeniyle okuma ve tespitte güçlük çekilen Rus savaş pulları ile ilgili bu çalışmanın bu alandaki literatürün zenginleşmesine katkı sağlayacağını umarım.

Dr. Murat İbrahim ÇELEBİ

Kaynaklar:

- (1) Timothy, C. Dowling, Russia at War: From the Mongol Conquest to Afghanistan, Chechnya, and Beyond. ABC-CLIO. 2014.
- (2) Nurzhigit Abdukadyrov, "Russian-Turkish war of 1828-1829 and political positions of European States", Procedia - Social and Behavioral Sciences, 191 (2015), sf 2040 – 2043.
- (3) Russian Stamps: <http://www.rusmarka.ru/>
- (4) Serdar Tuna, Bir Eleştiri Denemesi: "Türk Sultanına Mektup Yazan Zaporogian Kazakları" -İlya Repin, Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı:4, 2014, sf 32-40).
- (5) Tarihte Osmanlı Rus Savaşları, <http://www.pau.edu.tr/zyilmaz/tr/sayfa/osmanli-rus-savaslari>
- (6) Kubilay Yazıcı, "Tarih öğretiminde posta pullarının kullanılabilirliğine bir örnek:100 posta pulu ile Türk tarihinden bir kesit -1863-1950 yılları arası", Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi Yıl/Year: 5, cilt/, Sayı: 16 Prof. Dr. Refik Turan Özel Sayısı.

Dr. Murat İbrahim Çelebi, 1968'de Tokat'ta doğdu. Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünü bitirdi. 1993 yılında Ankara Üniversitesi, 1999 yılında da Fairleigh Dickinson Üniversitesi'nden (ABD) yüksek lisans derecesi aldıktan sonra, 2010 yılında Gazi Üniversitesi'nde doktorasını yaptı. Hâlen kamu görevlisi olarak çalışmaktadır. Yurt dışında Türkiye ile ilgili çıkan pullar, tablo pulları ve Çanakkale Savaşına katılan gemi kartpostalları üzerine koleksiyonları mevcuttur.

İletişim: muratcnet@yahoo.com